

ממפתן הרפת

גיל היינקות בבקר. בביקורי בזוֹי־אן־ז'וסאס ראי תי גם את הציוד המשוכלל שעומד לרשותו של ד"ר מאַטיה. יש לי הרושם, שאצלנו לא הופנתה תשומת־הלב הדרושה לבעיות אלה. את הנזקים הנגרמים מדי שנה בשנה למשק החלב בארץ, מחמת תמותת וולדות, מחלות, פיגור בהתפתחות, תרופות ועבודה נוספת, אני אומד ב־2 מיליון ל"י. ככל שגדלה יחידת הבקר, במשק קיבוצי כבמשק משפחתי, הולכות ומחריפות הבעיות. ננסה לדון עליהן, כפי שהן ניצבות לפנינו.

בעיית המיבנים

עריכת תוכניות למבנים עבור יונקים בהתאם לבעיות הספאציפיות של הגיל הזה מבחינות פיסיוולוגיות ופאטולוגיות — זהו צור השעה. חלק מהתקלות נובעות ממיקומם הגרוע ותיכר נוגם הלקוי של המבנים. משקים לא מעטים עומדים היום שוב לפני שינויים במבנים והקמת מבנים חדשים — ותוכניות אֵין. הדברים אמורים לגבי סככות לכלובים, לתאים משותפים וכן גם לגבי הבעיה היסודית של המקום להמלטות. מתקבל לפעמים הרושם, משיחות עם בוקרים, שהיחס השלילי לרפת המלטה נובע לא מנימור קים מקצועיים או כלכליים, אלא מתוך שיגרה או משום נוחיות בעבודה, וכאילו מתעלמים מהצד המקצועי של הבעיה הזו. הכתובת היחידה בארץ לתוכניות בנייה ולמחקר בעיות הבנייה הוא „המרכז לחקר הבנייה הכפרית” שבראשותו של פרופ. ע. ילן. מרכז זה ערך בעבר עבודת מחקר ראויה לציון בשאלת המבנים במשק משפחתי. לא מובנת האדישות של מוסדות מר־זיים ובעיקר של משרד החקלאות לשאלת תקציב מתאים להפעלת עבודות מחקר במרכז זה.

המחלקות הטכניות לבנייה של התנועות זקוקות להנחיות מתאימות בתיכנון מבנים ליוג־קים. הסברה שאפשר „להעתיק” תוכניות מחוֹל־אינה מתקבלת על הדעת כל עיקר בגלל השוני הרב במבנה המשק בכללותו, תנאי האקלים,

במשך שנתיים האחרונות ביקרו בארץ חוקרים ואנשי מקצוע, בעלי שם עולמי. נזכיר כאן את פרופ. טרימבגר מארצות־הברית, ד"ר אדוארדס מאנגליה, פרופ. וויט ופרופ. צימר מגרמניה, ד"ר פראסטון מקובה ועכשיו הסתיים ביקורו של ד"ר מאַטיה מצרפת. ברכה רבה צפונה בביקורים אלה: הם מפרים את המחשבה, מעניקים לנו ביקורת אובייקטיבית על עבודתנו ומערערים במידה מסוימת את האשלייה המסוכנת שכאילו כל מה שאנחנו עושים הוא שיא ההישג והחכמה. כל אחד מביקורים אלה תרם את תרומתו החשובה לבדיקת דרכינו, לשכלולים נוספים ולרעיונות חדשים במחקר ובמעשה. יחד עם זה, אין לזלזל בשליחות שממלאים אנשי מדע אלה, בהפיצם את שמו של ענף גידול בקר שלנו בחוֹל־רובם מתלהבים מההישגים ומרמתו של הענף, ובעיקר של העובדים בו — אם במעשה ובאם במחקר. אך יחד עם זה עלינו לזכור כי הערותיהם והרצאותיהם מכוונות בעיקר להעמקת הידע שלנו, להרחבת אופקים, למסירת תוצאות של מחקרים אחרונים, ואין לראות זאת כהמלצות לביצוע מיד. את היישום, בתנאינו המיוחדים — מכל הבחינות שהן — עלינו לעשות בעצמנו. מחקר, אשר נעשה בחוֹל־לא בכל המקרים יוכל למלא מקומו של מחקר בארץ.

ד"ר מאַטיה, אשר ביקר אצלנו לפני שבועות מספר ביוזמת מר נ. פראמינגר, (יצרן ה„מילקי־ווט”), הינו אחת הדמויות הבולטות במחקר חק־לאי בצרפת. עד לפני שנתיים עמד ד"ר מאַטיה בראש צוות של חוקרים שעסקו בחקר בהמות מעלי־גירה במרכז לאומי זואוטכני שבזוֹי־אן־ז'וסאס. בזמן האחרון הועבר המרכז הזה לקלאר־מוֹן־פאראן וגם כאן משמש מאַטיה כמרכז עבודות המחקר. הוא עצמו עוסק בבעיות הפיסיוולוגיה המיוחדות של בקר בגיל היינקות. לליבון הבעיות המורכבות של גיל זה, עומד לרשותו של ד"ר מאַטיה צוות של 4 חוקרים וכמה עשרות עובדים אחרים (עובדי מעבדות, רפת ואנשי משרד); זה מעיד על החשיבות שמייחסים בצרפת לבעיית

פת על יניקה מתוך חשש שלא יישמרו התנאים ההיגייניים ההכרחיים (ניקוי פטמות וצינורות של כלי ההגמעה).

נדמה לי שבתנאינו אנו, אפשר לפתור את הבעיה בקלות יחסית, ובייחוד במשקים הגדולים. מניסיון בקנה מידה די רציני ביפעת מתקבל הרושם שיש יתרונות רבים ליניקה על שתיה מדלי. נזכיר כאן שגם בח"ל יש ספקות ביחס לכלים אוטומאטיים להגמעה, בגלל אותם הנימוקים שאצלנו (השקעה גדולה בציוד, חוסר פיקוח על מצבו של כל פרט בקבוצת יונקים).

תחליפי חלב

בשטח זה אנו רחוקים מהסדר מתקבל על הדעת. קיימת התחרות בין יצרני התחליפים; דבר זה כשלעצמו הוא חיובי, אך הבוקר עומד חסר-אונים מול הפירסומת של סוכני החברות. נעשו צעדים ראשונים ע"י וועדת ההנהגה לקבוע תקן לגבי הרכב ותכולת תחליפי חלב, אך הפיר קוח על ההרכב בהתאם לתקן חסר למעשה. ידוע גם שבלעדי בדיקות ביולוגיות סדירות אין לסמוך על תוצאות בדיקות חימיות בלבד. גם בשטח זה נעשו צעדים ראשונים, אך מסיבות בלתי מובנות לא מתפרסמות תוצאות הבדיקות הנ"ל. יש לבצע לפחות שלוש פעמים בשנה בדיקה ביולוגית של כל תחליפי החלב המוצעים בשוק ולפרסם מיד את התוצאות; וזה — בנוסף לבדיקות על תכולת התחליפים.

י"אמר כאן ברורות, שיש לסלק מהשוק תחליפים מיובאים מחו"ל, אשר מתחרים בתחליפים מתוצרת הארץ, המתבססים על אבקת חלב שלנו.

מזונות נוספים לחלב ולתחליפי חלב

אשר לשחת, העיר ד"ר מאטנה את תשומת ליבנו לעובדה, הידועה לכולנו: העגלות והעגלים הקטנים זקוקים לשחת המעולה ביותר, בעלת צבע ירוק, עשירת-עלים ומתקנת מצמי חים צעירים. לצערנו, אך מעטים מתוכנו מגשימים הלכה למעשה את הידוע בשטח זה. את השחת יש להגיש בכמויות קטנות ולהחליפה בכל יום (או אף פעמיים ביום).

המזון המרוכז ליונקים (סטארטאר), שלא

אירגון העבודה וכו'. ואם נרצה בהתאמת ממצאי מחקר מחוץ לארץ לתנאים שלנו — הרי גם לשם כך דרושים עובדי מחקר בעלי רמה נאותה, ואלה, כאמור, עסוקים „במרכז לחקר הבנייה הכפרית". השאלה היא דחופה ולא נצא נשכרים מסחבת בענין זה.

שיטות ההגמעה

כמה זמן להגמיע ומהי כמות החלב או תחליפיו שיש להגמיע — זוהי בעיה פיזיולוגית, כלכלית ואירגונית. בשטח זה נעשתה בחוץ לארץ עבודה רבה, בעיקר בצרפת ובאנגליה. חבל שבארץ שוררת בענין זה ערבוביה של מושגים. בחלק מהמשקים סיגלו לעצמם את שיטת ההגמעה של 200—300 ליטר חלב (או תחליפיו) וגמילה בגיל 6—8 שבועות. אך רבים עדיין דבקים בשיטת הגמילה בגיל 5—6 חודשים ומגמיעים „קוטאיל" של משקאות, כגון — חלב מלא, תחליפי חלב, חלב רזה ואף מיר גבינה ותובעה. נוסף לזנקים שבמעברים ממשקה אחד לשני, נגרמים בזבזים בחלבון מן החי (בגיל מבוגר יותר), מוציאים כסף לריק על מזונות יקרים ומטילים על עצמם עבודה רבה ומיותרת. ד"ר מאטנה וד"ר פראסטון וד"ר רוי באנגליה הוכיחו בעליל, שגמילה מוקדמת — לא רק שאינה מזיקה, אלא היא אף מונעת הרבה תקלות הנובעות משילשולים, כשהיונק בעל קיבה פעילה אחת הופך מוקדם ככל האפשר בהמה כשכל 4 מדורי הקיבה פעילים.

אשר לקולוסטרום, ידועה חשיבותו הגורלית בשלושת הימים הראשונים לחיי העגל, אולם יש לזכור שהקולוסטרום כשלעצמו לא יכול לשמש סם-מרפא להזנחות בשיכון, למקום המליטה מזהם, לתנאי אקלים קשים, לכלים לא נקיים וכו'.

בעיית התצרוכת בוויטמין A בגיל זה טעונה הבהרה, כמו כן יש לחקור את הדרכים היעילות ביותר של הגשתו.

גם אופן גמיעת החלב — מדלי או ביניקה — אינו ברור די צורכו. ד"ר מאטנה מצא בניסוייו שהיה יתרון קל ליניקה, אך ללא משמעות סטטיסטית. הוא נמנע מלהמליץ בצר-

תערוכת אבקית נצרכת בכמות קטנה יותר, מאשר מ"מ בכופתיות. אבק עלול להחריף רגיי שות למחלות ריאות (לפי מחקרים בצרפת). הכופתית חייבת להיות דחוסה ויציבה די צרכה, כדי שלא תתפורר לאבק, אך הקשיות המאקסי מאלית שלא תעלה על זו העומדת בלחץ שלמעלה מ-6 ק"ג על סמ"ר. אשר לכוספת פשתן, שכולנו למדנו על חשיבותה המיוחדת בתפריט היונקים, העיר האורח שאין לה ערך מיוחד וכוספת סויה עולה בערכה וטעמה על כל שאר הכוספות (חוץ אולי מכוספת חמניות, השווה לה). את המ"מ יש להגיש באופן חופשי, בכלים מיוחדים, ובשום אופן לא יחד עם שחת, בכלי אחד.

צוות לטיפול ביונקים

לדעתי הגיע הזמן להכשיר צוות מיוחד לטיי פול ביונקים. בכל רפת קיבוצית ובכל כפר, צריך להימצא אדם, אשר יקבל הכנה מיוחדת בשטח זה. יש להכשיר 3-2 מדריכים, אשר ילמדו את הבעיות המיוחדות. גם בין הרופאים, צריך להימצא רופא, או אף שניים שיתמסרו לטיפול וייעוץ בבעיות בריאות של היונקים.

מיותר להדגיש שהגיעה השעה שגם במכון וולקני תיעשה עבודה בסיסית בשטח זה, כי בלעדיה לא נוכל לפתור את בעיותינו בצורה יסודית. הדברים אמורים לגבי התזונה, המיקרר אקלים ובעיות מימשק שונות. היקף הבעיה, חשיבותה מבחינה כספית וטיפוחית — מצדיקים גישה יותר יסודית וערה מאשר עד כה. ננסה בקרוב ע"י סידרת רשימות להאיר את הבעיה בהיקפה המלא.

שלמה דורי

יפעת. מאי 1967

יכיל יותר מ-18% חלבון כללי. החלבון חשוב לעגלות, אך לפי ניסוייו של ד"ר מאטנה פוחתת צריכת המזון המרוכז כשאחוז החלבון הכללי עולה מעל 18%. אין טעם להוסיף לבגיי-בקר רכים חלבון מן החי לתערוכת המזון המרוכז אם הגמילה מבוצעת בגיל 7-8 שבועות. באופן מיוחד מתנגד מאטנה לתוספת קמח דגים בגלל טעמו הדוחה, המקטין את הצריכה. כאן עלי להעיר שהתנגדות מאטנה לקמח מי-גבינה אינה נראית לי; קמח זה מכיל 70% לאקטוזה ומשפר את טעימות התערוכת; ריח וטעם של מוצרי חלב אף הם מגרים יונקים לצריכה מוגברת. נראה גם שהוויטאמינים מסוג B, המצויים בקמח מי-גבינה הם בעלי חשיבות תזונתית, כיוון שהעגל הרך אינו מוכשר לייצרם.

בעלות-ערך הן גם הערותיו של האורח ביחס לסדר העדיפות של הגרעינים מבחינת הטעימות. מניסוייו נוכח שסדר העדיפות הוא: חיטה, שעורה, תירס וש"ש. סורגום איננו בא כלל בחשבון כמזון ליונקים. חשיבותה של מולאסה היא בעיקר בהעלאת הטעימות, וההמלצה היא — להוסיף 5% מולאסה. ערכו המיוחד של קמח אספסת הוא בעיקר בחלבון שלו ובגורמי גדילה בלתי מוגדרים ובקארטאן (הפרוטיאמין A). המלצתו היא להכליל בתערוכת 8% קמח אסי פסת.

ד"ר מאטנה מדגיש את חשיבותה של התאית במר"מ של יונקים. כגורם לפיתוח והפעלת הכרס בגיל מוקדם ככל האפשר. הדבר מובן יותר לאור ממצאיו של מאטנה לפיהם יוצא, שהיונק הצעיר צורך $\frac{2}{3}$ מ"מ לעומת $\frac{1}{3}$ שחת, כשגישתו למזונות אלה היא ללא קיצוב ולפי בחירתו. למבנה הפיזי של המזון המרוכז ערך מיוחד.

חלוקת ההמלצות לפי חודשי השנה בתשכ"ו (ב%)

(ערוך לפי הדו"ח של ביקורת התנובה הרשמית)

	אוקט.	נוב.	דצמ.	ינואר	פבר.	מארס	אפריל	מאי	יוני	יולי	אוג.	ספט.
פרות	8.0	7.0	9.5	10.0	11.5	10.0	10.5	7.0	6.0	5.5	6.5	8.5
עגלות	8.6	7.1	8.2	9.5	10.0	10.1	10.5	9.0	7.6	5.8	5.6	8.0